

Met een Happy Meal duurzaam leren handelen

Afgestudeerden van groene opleidingen moeten over duurzaamheidscompetenties beschikken, willen ze problemen echt op kunnen lossen. Bijvoorbeeld “omgaan met onzekerheid” en “inleven in een ander”. Maar hoe breng je een student die competenties bij?

Arjen Wals begint zijn colleges vaak met het uitdelen van de onderdelen van een Happy Meal. Niet dat de buitengewoon hoogleraar Sociaal leren en duurzame ontwikkeling aan Wageningen University, de studenten aan het junkfood wil hebben. Hij gebruikt de maaltijd om zijn studenten te leren nadenken. En het werkt, merkt hij. Zijn manier van lesgeven brengt zijn studenten duurzaamheidscompetenties (zie kader) bij, waarmee ze de rest van hun leven de bagage hebben om aan echt duurzame oplossingen te werken.

>> Competenties benoemen

Het gaat erom dat de afgestudeerde bij elk probleem en elke oplossing uitzoekt of deze niet leidt tot uitputting van grondstoffen of uitbuiting van mensen ergens in de wereld. Dus moeten de afgestudeerden vaak innovatieve oplossingen bedenken, die leiden

tot een integraal duurzame gemeenschap, school of landbouw. Iemand die daartoe in staat is, heeft in ieder geval het vermogen “anders” te denken, buiten bestaande kaders. Ook moet zo iemand zich kunnen verplaatsen in andere leefwerelden en gedachten. Wals noemt dat de perspectiefwisseling: van de Westerse cultuur naar een andere, van nu naar een andere tijd, van lokaal naar internationaal, of zelfs naar een andere soort: van mens naar dier of zelfs plant.

Maar dat is niet het enige: duurzaamheid is nu eenmaal geen vaststaand begrip. Iemand in Wageningen verstaat er wat anders onder dan iemand in Burundi. Ook is het geen vaststaand gegeven. Iets dat vroeger duurzaam werd genoemd, blijkt nu toch niet zo duurzaam meer te zijn. Die wetenschap mag iemand niet verlammen. ‘We leven simpelweg niet lang genoeg om met zekerheid te kunnen zeggen dat

Hoogleraar Sociaal leren en duurzame ontwikkeling Arjen Wals paste zijn manier van lesgeven over duurzaamheidscompetenties ook toe in Taiwan toe. Tijdens een workshop kwamen de studenten al binnen twee uur met leuke resultaten, presentaties en discussies.

Benodigde competenties voor verandering naar duurzaamheid

- > vooruit denken en leven met onzekerheid, voorspellingen, verwachtingen en plannen voor de toekomst;
- > interdisciplinair werken;
- > openstaan voor andere denkbeelden, culturen en samenwerking;
- > plannen en implementeren;
- > empathie, sympathie en solidariteit voelen;
- > zichzelf en anderen motiveren;
- > kunnen reflecteren op individuele en culturele concepten;
- > je kunnen verplaatsen in de tijd, de ruimte, de ander en de wereld buiten de mens;
- > tegenstellingen, alternatieve zienswijzen en verschillen zien als aanknopingspunten bij het zoeken naar meer duurzame oplossingen (benutten van diversiteit).

iets wat we vandaag verzinnen inderdaad duurzaam is. Dit betekent dat een student ook moet leren omgaan met onzekerheden.'

>> Aansluiten bij de beleving

Veel onderwijs slaagt er niet in dit studenten bij te brengen, merkt de hoogleraar. Hij ziet nog vaak dat docenten eenzijdig, zonder interactie, disciplinaire kennis in de leerling proberen te pompen. 'Maar dan zie je dat de leerlingen vooral oplossingen verzinnen die weer nieuwe problemen veroorzaken.' Zijn manier van lesgeven werkt – in ieder geval voor een deel van die competenties – wel. De kartonnen maaltijdboxen van McDonald's is wereldwijd bekend. Dat is belangrijk want 'als je goed les geeft, begin je bij datgene wat de leerling weet.' De studenten, verdeeld in groepjes, krijgen allemaal een onderdeel van de maaltijd. De ene de cola, de ander het broodje of de hamburger. Vervolgens moeten ze twee vragen beantwoorden: wat zit er in? En: waar komt het vandaan? Na een week rapporteren ze hun bevindingen aan de groep. Het is opmerkelijk wat de studenten vinden op internet, in de bibliotheek en zelfs door observaties bij McDonald's. Ze ontdekken bijvoorbeeld dat fastfoodketens aardappelen gebruiken van een bepaald type dat constante kwaliteit van de frites garandeert. Het gevolg is dat aardappeltelers van McDonalds over de hele wereld nog maar een paar rassen telen. Dit maakt die rassen gevoeliger voor ziekten en plagen, waardoor de boeren meer bestrijdingsmiddelen moeten gebruiken. Die gevoeligheid leidt weer tot gebruik van genetisch gemodificeerde rassen. De studenten vinden ook uit dat McDonald's, onder druk van consumentenacties, geen genetisch gemodificeerde aardappelrassen gebruikt. Maar een andere groep komt erachter dat de dieetcola genetisch gemodificeerde maïszoetstoffen bevat. Dit leidt tot een discussie over genetische modificatie.

>> Bewust worden én handelen

Zo maakt ieder product uit het Happy Meal een andere discussie los en worden de studenten zich bewust van zaken waar ze eerder

niet bij stil stonden. Maar dat is nog niet genoeg, waarschuwt Wals. 'Bewustwording zonder handelingsperspectief leidt tot apathie.' Daarom stelt hij de studenten nog een derde vraag, die ze de week daarop moeten beantwoorden: kunnen we een Happy Meal vervaardigen waar je echt blij van wordt? De groepjes denken na over alternatieven die gezonder zijn, CO₂-neutraal, en geproduceerd met meer respect voor mens en dier. De ene groep komt met een fair trade alternatief voor het speeltje dat standaard een Happy Meal zit, de andere met biologisch vlees uit de buurt. De daaropvolgende rekenexercitie laat zien dat het alternatief veel duurder is, waarna een discussie ontstaat over de verantwoordelijkheid van de consument.

Door een Happy Meal te ontleden leren de studenten vragen te stellen, betrouwbare informatie te zoeken en kritisch te denken. Ze leren op een andere manier kijken naar alledaagse zaken. Niet om nooit meer een Happy Meal te eten, benadrukt Wals, maar om te leren kritisch te kijken naar voedselconsumptie in relatie tot duurzaamheid.

>> Duurzaamheid is nooit af

Wals vindt dit een goede manier om te leren problemen duurzaam op te lossen. Die mening baseert hij op uitkomsten van evaluaties en examinering van zijn vak. En hij merkt het aan de discussies die de studenten voeren. 'Ze realiseren zich nu dat zo'n beetje alle denkbare duurzaamheidsvraagstukken verpakt zitten in zo'n alledaags product.' Tegelijk geeft hij zijn studenten – en daarmee iedereen die in het veld van duurzaamheid zit – nog een waarschuwing mee. Duurzaamheid is nooit af. Niemand weet ooit zeker of een bepaalde oplossing duurzaam blijft. 'Wees daar dan ook eerlijk over en zeg dat je de best mogelijke oplossing zoekt, gezien de huidige kennis, maar dat het over twee jaar weer anders kan zijn. Daarmee voorkom je dat mensen teleurgesteld afhaken.' (LN)

Meer informatie: Arjen Wals, t 0317 484184, e arjen.wals@wur.nl

i www.syscope.wur.nl > transitie > leeromgevingen > leeromgevingen voor onderwijs